

לאורו

בעזרת ד'

גליון 56
תולדות, ה'תשע"ט

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

תורת
הנפש

במעמקי הנפש (ד)
הרב אורי שרקי

אורו לילדים

"לאום מלאום יאמץ"
הרב שלמה אבינר

ביאור
ל"מידות
הרא"ה"

הביקורת והאמונה
הרב יצחק חי זאגא

'מעגלים' והרמוניה
הרב שלמה לוי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

"בינו
שנות
דור ודור"

ר בנימין
הרב יוחנן פריד

צמצום המקצועות
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
הקודש"

באור צעיר

"ואם הנשמה בחכיונה היא חדורה צמאון אלהי,
וחשיפות היושר הטהור היא עריגתה הקבועה,
מי הוא זה יכול לעצור בפניה,
ולהטות אותה מאורח שטפה הרענן"

(שמונה קבצים, ח, רס)

אורו אלבנים

שְׁלוֹם לְכֶם חֲבֵרִים,

מורי: אתם מכירים את משחק המגנטים? זה שבונים בו שוב ושוב למרות שהכל מתפרק?
אורי: זה באמת קצת מוזר...

מורי: בפֶּרֶשְׁתֵּנוּ, יִצְחָק חוֹפֵר בְּאֵרוֹת שְׂאֲבָרָהּ חֶפֶר, וְהִפְלִשְׁתִּים סְתָמוּ.

אורי: שוב? מדוע לחפר אותם שוב? הרי סתמו אותם!

מורי: נחזור למגנטים... אֲנַחְנוּ בּוֹנִים שׁוֹב כִּי יֵשׁ לָנוּ מִטְרָה. אֲנַחְנוּ רוֹצִים לְבְנוֹת מִשְׁהוּ, וְלֹא מִתְיָאִשִּׁים. כֹּה יִצְחָק, רָצָה בְּאֵרוֹת, וְלֹא הִתְיָאֵשׁ.

אורי: באמת?!

מורי: ממש כן! נקרא את דברי הרב על הרצון:

"כָּל הַרְצוֹנוֹת... הֵם גְּרַעֲיִימִים שֵׁשׁ בָּהֶם כּוֹחַ הַצְּמִיחָה" (אורות הקדש חלק ג, עמוד טז) הַרְצוֹן הוּא כְּמוֹ גְּרַעֲיוֹן שֶׁטָּמוֹן בְּאֲדָמָה, וּבְזִכּוֹתוֹ הַצְּמִיחַ יְכוּל לְגָדוֹל. גַּם הַרְצוֹן טָמוֹן בְּנוֹ, וּבְזִכּוֹתוֹ יְכוּלִים לְהִתְקַדֵּם!

מַה אֶפְשֵׁר לְרָצוֹת? לְרָצוֹת לְהַקְפִיד לְבָרָהּ, לְרָצוֹת לְוִתֵּר, לְרָצוֹת לְהַצְלִיחַ בְּלִמּוּדִים אוֹ לְרָצוֹת לְעֵבֵד בְּמִשְׁהוֹ כְּשֶׁנִּגְדַּל. לֹא סֵתָם מְכַבְרִים שׁוֹאֲלִים - מַה אֵתָה רוֹצָה לְהִיּוֹת כְּשֶׁתִּגְדַּל. מִן הַסֵּתָם לֹא נִצְלִיחַ מִיֵּד, וְיִחַף לָנוּ זְמַן לְהַגְשִׁים אֶת הַחֲלוּם אֲכָל אִם נִתְמִיד, כְּמוֹ יִצְחָק - בַּע"ה נִצְלִיחַ.

אז מה אתם, חברים, רוצים להיות כשתהיו גדולים? ומה אתם רוצים להיות מחר?...

שִׁנְזָכָה לְלַכֵּת לְאוּרוֹ. שְׁלֶכֶם, אוּרִי וּמוּרִי.

שיחה בשנים

אורי: בכל פעם שבאים אלי חברים אמא אומרת לי לְדַאֵג לָהֶם, לְהַגִּישׁ לָהֶם שְׂתִיָּה וְלְדַאֵג שִׁירְגִישׁוּ בְּנוֹת. הָאֵמֶת הִיא שְׁלֹא תִמְיֵד כָּל כֶּךָ מִתְחַשֵּׁק לִי...

מורי: יש לי ספור לספר לך.

בְּיוֹם חֶרֶף קָר, וְכִנְסָה ר' אֲבָרְהָם סָבִי אִמּוֹ שֶׁל הָרֵב קוֹק לְאֲכֻסְנִיָּה כִּדִּי לְהִתְחַמֵּם וְלִלְמַד תּוֹרָה. אֵל הָאֲכֻסְנִיָּה הִגִּיעַ גַּם עֵגְלוֹן עִם סוּסִים. הָעֵגְלוֹן הִגִּיעַ עֵיִף וּמְקוּוֹר מִהַשֶּׁלֶג שֶׁבְּחוּץ, וְלֹא נוֹתֵר לוֹ כּוֹחַ לְדַאֵג לְסוּסִים שְׁלוֹ. רָצָה הָעֵגְלוֹן אֶת ר' אֲבָרְהָם, וְחָשַׁב שֶׁהוּא אֶחָד הָעוֹבְדִים בְּמִקּוֹם. הַצִּיעַ לוֹ הָעֵגְלוֹן תְּשׁוּלֹם, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שִׁיָּבִיא מִים לְסוּסָיו. ר' אֲבָרְהָם רָצָה לְסִיעַ לְעֵגְלוֹן, וְגַם לְסוּסֵים הַצְּמִיָּים. לְמֵרוֹת הַקָּר הֵעֵז הוּא הִלָּךְ לְהִבִּיא מִים כְּבִלִי לֹמֵר מִיָּלָה.

לְמַחְרָת, הִתְבַּרַר לְעֵגְלוֹן שֶׁהָרֵב הוּא זֶה שֶׁעֵזֵר לוֹ בְּאֲכֻסְנִיָּה. נִגַּשׁ הָעֵגְלוֹן אֶל בֵּית הָרֵב בְּבוּשָׁה גְּדוּלָה וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שִׁיִּסְלַח לוֹ עַל הַפְּגִיעָה בְּכַבּוּדוֹ. 'אִין לָךְ בְּמַה לְהִתְבַּיֵּשׁ' אָמַר לוֹ הָרֵב, 'הֲרִי שְׁלַמְתִּי לִי עֵבֹר הַטְּרָחָה'.

נִו אֹרִי, אֵת מִי מְזַכֵּיר לָךְ ר' אֲבָרְהָם? רָמַז: קְרָאנוּ עַל כֶּךָ בְּפִרְשֵׁי הָאֲחֻרוֹנוֹת... וְאוּלַי מִהַסְפּוֹר עַל ר' אֲבָרְהָם קִבְּלָתָּ קֶצֶת כּוֹחַ לְדַאֵג לְחֲבֵרֶיךָ, אוּרִי?

(הסיפור מעובד מתוך: שבחי הראי"ה עמוד 38)

מדברי הרב

מהו הציטוט
המסתתר במשפט?

"כשהנשמה

גם שמיים עוטי

מפיקים נעים."

"לאום מלאום יאמץ"

הרב שלמה אבינר

הנצרות והאיסלם

וממשיך עוד מרן הרב זצ"ל בתיאורה ובאפיונח של הנצרות ובהשוואתה, לכאורה, לדת האיסלם:

מה שהיא - הנצרות - ביחס אל החסד והמוסר, שהיא חשבה שהיא מבינה בהם את האלהות ומרגישה, כי הנצרות ציירה לעצמה בצורה אנושית את אלוהים כישות העושה חסד ומוסר; כן היא המשלמניות (=האסלאם) ביחש אל החכמה והגבורה, שהיא חושבת שהכירה בהם את העצמיית של האלהות, ועל זה בנתה את יסודה. שהרי האסלאם צייר לעצמו בצורה אנושית את אלוהים כישות מלאה חכמה וגבורה. ומתוך כך חושבים המוסלמים שהם מכירים את אלוהים כישות בעלת החכמה והגבורה הגדולות ביותר, ושוכ: כל זה במובן האנושי...

ועוד: אמנם חכמה וגבורה מחזיקות את המעמד בלב בצורה יותר אמיצה מחסד ואהבה, המרככים אותו ומביאים לנטות פנים לכל צד.

היינו: לעומת הנצרות, שהתמוטטה לגמרי, הרי האסלאם מחזיק מעמד. זאת, מפני שהנצרות קירבה את אלוהים לתפיסתנו, תיארה אותו בתור ישות בעלת חסד ומוסר, וממילא ייחסה לו תכונות רכרוכיות וחלשות, אנושיות וסמרטוטיות. לעומת זאת האיסלאם, הרחיק את אלוהים מתפיסתנו, ותיאר אותו בתור ישות בעלת חכמה וגבורה, ולכן, ייחס לו תכונות עוצמתיות וגדולות.

על כן תוכל המשלמניות להחזיק יותר מעמד ברחוק מהאליליות, ולא תשא פנים להרגשת הלב (דוגמת הנצרות) שעל-ידי שתוף של ציורים וסמלים ודעות חלושות תוכל למצוא את הרף שהיא חפצה לעומת הנצרות, המנסה לקרב את האלהים לתפיסת בני האדם בכל דרך אפשרית, האסלאם במידה מסויימת מרחיק אותו מהבנתנו.

מרן הרב זצ"ל, הקדיש בכתביו התייחסות ברורה אל הנצרות ואל האיסלם, אותן דתות מיסוד ישמעאל ועשו (אדום) אשר הלכו ונתעצבו במהלך הדורות, תוך כדי יוכוח ובירור רעיוני ומחשבתי.

יסוד הדברים - הוא הצורך להעמיק ולחדד את ההבדלים ביניהן ואת יתרונה של: 'דת אלוקים האמיתית והנצחית'.

אנו קוראים ב"אורות ישראל" (אשר בתוך ספר ה"אורות") פרק ה פסקה ד, להלן בלוי מילות הסבר:

הנצרות חשבה שהיא יודעת את האלהים, היא מדדה את הבלתי-נמדד, בתחילת דרכה שיערה הנצרות והגדירה את אלוהים בצורה מסויימת, היא התייחסה לאלוהים, באמת המוסר האנושי, על-פי אותה המידה שהיתה יכולה להשתער בימי התגלותה, ומתוך כך היא נתנה לאלוהים צורה אנושית, הורידה אותו משמי שמים, עד שבסופו של דבר אמרה שאלוהים התגשם בכך אדם!

ומן הדמיון שיש לה ידיעה, במה שאין לה ולכל נוצר כל משג, והרגשה במה שאי-אפשר להרגיש, ומתוך שהנצרות דימתה לעצמה שהיא יודעת את אלוהים, והרי האלוהים הוא מעבר לכל השגה אנושית, ומתוך שחשבה שהיא מרגישה את אלוהים שעה שהאדם כלל אינו מסוגל להרגיש אותו, מתוך כך: התקרבה בטבעה לאיליות, ונסתבכה במשגים איליים כל-כך, עד שלא תוכל להנקות מהם כי-אם על-ידי שברון גמור בעצמותה.

עינינו הרואות, כי הנצרות מליאה כולה בעבודה זרה עד שאין כל אפשרות לתקן אותה אלא אך ורק בשבירתה, שיגרים בטול צורתה והשבת חלקיה הטובים למקור שממם לקחו. שהוא אוצר התורה ואור ישראל. דהיינו: מאחר והנצרות "גנבה" מן היהדות נקודות של אמת, לכן שבירת הנצרות תבטל את צורתה ותשיב את הדברים הטובים שבה - אל מקורם בתורה ובאור ישראל.

הגיליון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

אבל, בסופו של דבר גם האיסלאם מנסה להבין את מה שהוא מעבר לכל הבנה, ולכן גם לו אורבת סכנת האלילות, עד אשר בכל זה לא תוכל להחזיק מעמד קבוע, ואין בינה לבין האלילות חיץ הגיוני.

תכונת האלילות

כי האלהות המובנת והנקרת על-פי מדה נבראת, כחכמה וגבורה היינו על פי אמות מידה אנושיות (כמות שהוא באסלאם), וכל מיני מעלות כאלה, ממה שהפה והלב של האדם המגבל יכול לדבר ולחשוב, היא בעצמה תכונה של אלילות, מפני שקריותה והעדר מציאותה. להבין את אלוהים ולהכיר אותו - זהו שקר והעדר מציאותו ולעולם תנצח ה"אלילות" מן הכפירה השוללת. מחד גיסא, האלילות טובה מן הכפירה, מפני שהאלילות חשה שיש 'משהו מעבר'; אולם מאידך גיסא, הכפירה טובה מן האלילות, מפני שהכפירה שוללת כל דבר הנאמר ביחס לאלוהים. שצדקה ממנה, "הכפירה" צודקת יותר מאשר ה"אלילות", כשנעריך את שתייהן אל המשג האמתי של האלהות. "הכפירה" קרובה יותר "אל המשג האמתי של האלהות" מאשר ה"אלילות".

דעת אלוקים

דעת האלוקים שאינה מתמוטטת במהלך הדורות, ובלשונו של מרן הרב זצ"ל: על-כן יסוד דעת אלהים העומדת לעד, היא האלהות המתעלה על כל התבונה וההרגשה, החתומה בתוך התבונה וההרגשה בחותם של הענוה ושל אי-אפשרויות ההשגה. ורק לאחר שאנו מתמלאים בענוה גדולה ומכירים בכך שאיננו מסוגלים להבין ולא כלום, רק מתוך כך אנו רשאים לומר כמה מילים בידיעה שאין הדבר נוגע לעצמותו של האלוהים, חלילה וחס. בקשת 'דעת אלוקים' באמת ובענוה היא יסוד שאיפתנו האנושית, והיא בירור הרצון להבנה מאז ומקדם.

דרך ארוכה עברה מאז ישמעאל - בנו של אברהם - ממנו שאב האיסלם, ומעת הולדת עשו בן יצחק - אביה מולידה של הנצרות, המתגושש עם 'תאומ' מאז עד היום (לאום מלאום) עם עם אלוקי יעקב, לעומקם ולמלוא היקפם של דברים אלו, אשר הלכו והתעצמו במשך כל הדורות.

*** הכותב - ראש ישיבת "עטרת כהנים"**

המשך מאמר הרב שלמה לוי מעמ' 5

אחד את הצד החיובי, שיש בכל פה, לדבר הגון וראוי להשתמש בו, להטבה הכללית וגם להטבה הפרטית ... עד שאת התכן החיובי אשר בצד השלילי של כל פה על-פי המידה הנכונה, יכיר לטוב... ובשלילתו... מצילו מהגרעון המסכן של התוספת וההפרזה, וזו היא העבודה המיוחדת מעבודות הקשות שבמקדש - "הקמיצה" - "שלא יחסר ושל לא יותיר". וכן - כשנסתכל בשכל טוב בתסיסות, שאנו סובלים מהן כל-כך בדורנו, נדע שכל אחד, ... ישים אל לבו את המוסר הזה, ועם ההגנה, בין בצד החיובי ובין בחלק הטוב של הצדדים השליליים שלהם... שהם יהיו מאמצים את כוחו המיוחד במה שישמרו אותו מקלקלת ההפרזה, הגורמת חלישות כח וטשטוש צורה. באופן זה נוכל לקוות להגיע למצב חיים הראויים לגוי אחד בארץ.

וכך כן למה? כי ההעדר והשלילה הם סוף-כל-סוף סובייקטיביים לאדם, ובזה הם אמת. שכן כל מה שהאדם משיג, משער ומשכיל, באופן חיובי, - הכל הוא שלול ואפוס מאמתת האלהות, כאשר הכופר שולל את קיומו של אלוהים - הוא אינו שולל את קיומו באופן אבסולוטי ומוחלט אלא אך ורק באופן סובייקטיבי, ביחס אליו בלבד (באומר: "לי אין אלוהים, זה מעבר להשגתי, אני אינני מסוגל להגיע בשכלי אל האלוהים"). ומאחר ו"האלהים הלא למעלה מכל המציאות אשר יוכל להכנס בקרבנו ממנו איזה רגש ורעיון הוא, וכל מה שהוא למעלה מכל רגש ורעיון

עבודת' ההבנה הדידית

אצילית ומעשית, ויחד יתועדו היחידים וגם הסיעות, שכל אחד מהם מוצא את כשרונותיו יותר מסגלים לחלק אחד משלשת החלקים הללו, בידידות הראויה, להכיר בעין יפה כל אחד את התפקיד החיובי של חברו.

הדבר הנכון והאמיתי, שכל כוח יוכל להכיל ולהבין את שני הכוחות הנוספים הנמצאים בסביבת החיים שלו. כאשר שלושת הסיעות הפועלות באומה, מכבודות ומוקירות זו או זו, ומאפשרות לבטא את הצבעים השונים המתגלים באומה, הרי אז אנו מקבלים הרמוניה ואחדות נפלאה.

אז תהיה ההכרה הולכת ומשתלמת, שלא די שיכיר כל

עבודת' ההבנה הדידית

אז תהיה ההכרה הולכת ומשתלמת, שלא די שיכיר כל

'מעגלים' והרמוניה

משנה יח, אורות התחיה

הרב שלמה לוי

מנופי הארץ: במוזיאון ישראל בירושלים

כאשר נתבונן באומות בכלל ובאומה הישראלית בפרט, נמצא מעגלים נוספים של גילויי הנפש הפרטיים והכלליים, **הקודש "הדת", הלאומיות**, והליברלי הכלל אנושי.

הקודש נאבקת עבור כל דבר ועניין בנוגע למרקם החיים הדתיים.

הלאומיות לוחמת בעד כל דבר בעל נטייה לאומית. למשל לאחרונה בחקיקת "חוק הלאום" ישנה דעה שהוא חשוב ונצרך, מול הדעה כי רק מדינה "גזענית" מחוקקת חוק כזה, ולדעת אחרים הדבר מיותר לחלוטין בהיותו כבר כלול במגילת העצמאות. בנטייה הלאומית גם רבדים והיבטים טבעיים לאומה השבה אל ביתה-ארצה וחפצה לחדש את חייה הלאומים שהיו נעלמים באלפיים שנות גלות. ואולי נבע הדבר מתוך התדמות לפעולה זו אצל האומות שביקשו לחזק את היבדלם מאומות אחרות.

הליברליות החופשית המתנגדת לכל הגבלה וצמצום, בראשית דרכה נשאה דגל ההשכלה והמחקר שהחלו אצל האומות וחברו לו יהודים. וזה - לבש עוד קומה בחקירת "מדעית" מבלי ההבנה של הקודש והלאומיות. לדעתם, תפיסה זו של קידום האנושיות עם וויתור על הקודש עדיפה לקידום העולם. הלאומיות והקודש, ייבחנו עד כמה הם משרתים את המטרה הכלל אנושית.

הדבר מובן, שבמצב פריא יש צורך בשלשת הכוחות האלה גם יחד, ותמיד צריכים אנו לשאוף לבוא לידי המצב הפריא הזה, אשר שלשת הכוחות הללו יחד יהיו שולטים בנו בכל מילואם וטובם, במצב הרמוני מתוקן שאין בו לא חסר ולא יתר, כי הקדש, האמה והאדם, יתדבקו יחד באהבה

שלשת הסיעות היותר רשמיות בחיי האמה אצלנו:

האחת האורתודוקסית, כמו שרגילים לקראתה, הנושאת את דגל הקדש, טוענת באמין, בקנאה ובמרירות, בעד התורה והמצוה, האמונה וכל קדש בישראל;

השנייה היא הלאומית החדשה, הלוחמת בעד כל דבר שהנטייה הלאומית שואפת אליו, שכוללת בקרבה הרבה מהטבעיות הטורה של נטיות אמה, החפצה לחדש את תייה הלאומיים, אחרי שהיו זמן רב עלומים בקרבה מתגרת ידה של הגלות המרה, והרבה ממה שהיא חפצה להכיר לטובה את אשר קלטה מרשם רוחם של עמים אחרים, באותה המדה שהיא מקרת שהיא טובה ונאותה גם לה;

השלישית היא הליברלית, שהיתה נושאת את דגל ההשכלה בעבר לא רחוק ועדיין ידה תקיפה בחוגים רחבים, היא אינה מתכנסת בחטיבה הלאומית, ודורשת את התכן האנושי הכללי של ההשכלה, התרבות והמוסר ועוד.

שלוש מדרגות

שלוש מדרגות אנו פוגשים במרחב האנושי, האדם הפרטי המתגלה כפרטים, האומה המשותף הלאומי, ההשתייכות לאומות העולם האוניברסלי, זה טבע האדם להיות פרטי, לאומי ובינלאומי. היכולת לתאם ולהבין היכן כל כוח מכוחות הנפש נמצא ופועל הוא עניין עמוק, היכולת להביא את הצד הלאומי מול האינטרסים הבינלאומיים מעורר קשיים מבית ומחוץ. בכל אדם ישנו ביטוי לכוחות נפש שונים הנובעים משלושת המעגלים האלו, אדם, עם ועולם.

צמצום המקצועות

מערכת חכמת הקודש,
אורות הקודש, פרק לג

אלדד פרי

"מקצועיות" - כצמצום

המגמה הזו התרחבה מאז המאה השמונה עשרה למניינם, עד שכיום קשה מאוד למצוא אדם 'מקצועי' ביותר מכמה תחומים צרים ובדרך כלל, רובם יהיו קרובים מאוד זה לזה.

יחד עם המגמה הזו התפתחה גם תופעה מצערת: ככל שהאדם מרגיש יותר 'מקצועי' בתחום מסוים, הרי עם התבלטותו מגיעה גם תהילה. דרכה של תהילה שהיא מביאה לגבהות-לב, ומשם - הדרך להתבטא גם בתחומים שהאדם איננו בקיא בהם כל צרכו - קצרה.

'סיפור איינשטיין'

כאשר הגיע פרופ' איינשטיין לביקור בארץ ראה יהודים מתפללים 'אצל הכותל'. הדבר היה כבר אחר שקיבל תהילת עולם על הישגיו המדעיים. 'בשכרות' מה, טען כי הוא אינו מאמין שישנם אנשים 'פרימיטיביים' שעדיין מדברים עם אלוהים וחושבים שהוא שומע אותם.

מה לאיינשטיין ולחוויה הדתית? כמה בקיאות הוא רכש בתחום זה? כמה חוויות הוא זכה לחוות בתחום זה?

האם היה איינשטיין מדבר כך גם בתחום שאינו בקיא בו בעליל, למשל, בתחום מדעי החברה? האם היה איינשטיין מפרסם מאמר בכתב עת נחשב בתחום אחר, כשהוא חשוף לביקורת נוקבת מצד המומחים באותו התחום? ברור שלא!

אפילו בתחומו, כשל איינשטיין בהבנת המציאות הפיזיקלית על בוריה ובשעה שהציגו לפניו

כיום רווחת הדעה כי 'מקצועי' הוא אדם עתיר דעת וניסיון בתחום מסוים. בשל כך, האסוציאציה העולה אצל אדם השומע את המילה 'מקצועי' היא חיובית מאוד. מעטים שמים לב למשמעות האחרת של הביטוי, משמעות הצמצום הגדול הנובע מכך. אנו מורגלים כבר, כי יש רופא המומחה לבעיות עיניים, או לב וכדו'. אך אין אנו עוסקים בשאלה - מה בדבר אי מומחיותו ביתר חלקי הרפואה? אנו מניחים כי הוא יודע את מה שהכרח שידע אודות יתר התחומים, כדי שיוכל לרפא עיניים או לב בבטחה.

כך הדבר בכל יתר המקצועות, וככל שאנו מתקדמים עם השנים ובסיס הידע נרחב יותר, כך מתרבים המקצועות.

אך למקצועיות הזו יש מחיר. בהמשך לדוגמה מעולם הרפואה, תחום התרופות הוא ביטוי מובהק לכך. תרופה המתמודדת עם פטרייה בציפורן יכולה בו זמנית להזיק לכבד. וכך, לצד המומחיות לרישום תרופות למחלה מסוימת, קיימת מומחיות חדשה של מניעת נזקים ממפגש בין תרופות שרשמו רופאים שונים, המומחים כל אחד בתחום אחר.

ככל שאנו יורדים לעומקו של מקצוע מסוים, אנו רוכשים ידע נרחב באותו מקצוע אך מאבדים את ההקשר הכללי. כמו במפה דיגיטלית על גבי מסך המחשב, ככל שמגדילים את הרזולוציה על מקום מסוים, אנו מאבדים את ההקשר הכללי.

כפי שמנסים לצייר אותה קטני האמונה (וכפי ערך ציורה על ידם, טוב שהם קטני אמונה...) אנו פונים לאיפיון אלה שיש בהם רצון להקטנת האמונה, בטרם נעסוק בהמשך באופייה של האמונה ובסיבות הרחקתה מהם.

כותב מרן הרב זצ"ל:

"בכל חכמה שהאדם עוסק ימצא קוצר רוח יחד עם עונג. העונג יבא לו מהרחבת ידיעותיו, מהתפשטות אור החיים הרוחניים בנשמתו, וקוצר הרוח יבוא לו **מהצמצום**, שכל חכמה מצמצמת עצמה באופקיה המיוחדים לה.

ביחוד יסבול בעל הנשמה העשירה, רבת השירה והתפארת, **מהצמצום של החכמות**, העסקות בנושאים חיצוניים ומקריים.

ביותר יגדל הכאב בעת אשר בעלי מקצועות, שלא טעמו כלל את טעם **המכאוב של תוספות הדעת**, והם שבעים ושמהים בחלקם, גדולים וגבוהים בעיני עצמם, מרוב שלימות שאין עמו חסרון בעיניהם, והם מושיטים לנו גרגרים יבשים של דברים כאלה, שבאמת הנם ביסודם מלאים רענונות, וחזות הכל. מושיטים לנו, למשל, הרצאות היסטוריות על פי מעשים ועובדות חיצוניות, וקורעים הם בחזקת היד את המקצוע, שהם מסוגלים לו, מכל הארג הגדול של ההויה הגדולה בהדר גאונה.

מוכרחים אנו להתגבר על שוממות רוחנו, וללמוד מהמחפשים הללו את אשר יעלו במצודתם. אבל מוכרחים אנו אחר כך לחדש את פני הדברים במקוריותם, החיה והכוללת.

בין אם אנו חפצים בשכלול הרוח של הכלל, בין אם אנו חפצים רק בשלימות עצמנו, סוף כל סוף לא נוכל לשאת בקרות-רוח את עניות הדעת ואת חסרון החיים ודלדול התפארת הרוחני, שבעלי המקצועות מביאים עלינו ברוב עושרם, ובהמון ידיעותיהם וחריצות הביקורת שלהם, הערוכה ברוח המוגבל במקצועיותו."

הצדדים החיוביים שב'מקצועיות'

ידועה היא השקפתו של הרב זצ"ל, כי 'אין לך דבר שאין בו אמת'. השקפה זו מבוססת על דברי המקובלים, כי אפילו הקליפה מכילה גרעין של קדושה בתוכה, שכן אם היה לה קיום בפני

את תיאוריית הקוונטים, השיב כי הדבר איננו אפשרי ("אלוהים לא משחק בקוביות").

גם התיאוריה שלו עצמו לאיחוד כל המציאות המדעית תחת קורת גג אחת - כשלה, ואיש עדיין לא הצליח לאשש טענה שכזו. אם כן מהיכן גבהות-הלב לזלזל באדם הנושא תפילה לאלוהיו? רק ממקום 'שכרות' תולדת הידע ה-'מקצועי'.

בדיקה אמיתית תוכיח כי כל הסופרים הפופולריים, המתהדרים בתארים אקדמאים בתחום מסוים (כגון: ביולוגיה אבולוציונית, או היסטוריה) ואשר מוצאים לנכון לדבר אודות אלוהים (או שלילת קיומו), כותבים ואומרים את דבריהם בצורה נחותה וחסרת ביסוס ראוי. אילו היו מסתמכים על טענות פופוליסטיות כאלה במאמריהם האקדמיים, כי אז לא היו מצליחים אפילו במקצועותיהם (ולא שמישהו סבור שהצליחו בתחומם).

חכמת האמת וחכמת החיים

בלשון מרן הרב מצינו הבחנה בין לומדי 'חכמת האמת' ללומדי 'חכמת החיים':

"ביותר יגדל הכאב בעת אשר בעלי מקצועות, שלא טעמו כלל את טעם **המכאוב של תוספות הדעת**, והם שבעים ושמהים בחלקם, גדולים וגבוהים בעיני עצמם"...

מפורסם הפסוק במגילת קהלת: "כִּי רַב חֶקְמָה רַב כְּעַס וְיוֹסִיף דַּעַת וְיוֹסִיף מְכָאֹב" (קהלת א, יח). האדם הלומד את חכמת הקודש, ככל שהוא מוסיף דעת - מבין את החסרון העצום, הוא **החסרון האיכותי** בהבנת והכלת האמת. ככל שמתקדמים בחכמה, מבינים עד כמה מוגבלת השפה מכדי להכיל את האמת הגדולה. הדבר מוליד בכל פעם מחדש מכאוב, הנובע כולו מהרצון לשלימות.

לעומת זאת, בהבנת חכמת הטבע, ככל שלומדים יותר, מרגישים צמצום הפער שבין הטבע להבנתו על ידי האדם וכל עוד שהאדם נשאר בתחום הצר אותו הוא חוקר, אין הוא מכיר את מכאוב חסרון הדעת.

לאחר ששללנו בפרק הקודם את הגדרת ה'אמונה'

'תכוסה' בשמחה גדולה ובביקורת גדולה, על ידי חוקר אחר באותו תחום. לדוגמא, ניתן ליטול את השוואת כתבי היד בתחום המחקר ההיסטורי. חוקר רציני לא יאפשר לעצמו לתמוך עובדות ללא חיפוש אחרי מדגם מייצג של כתבי יד באותו עניין. בימינו, מייחסים רבים חשיבות עליונה לכירור העובדות בצורת מחקר שיטתי, כך למשל חלק ממפעלי הביאורים לתלמוד כוללים בחינות של כתבי יד ושל עובדות היסטוריות רבות. החוקר ר' יוסף אביב"י חקר כתבי יד של האר"י ז"ל וגוריו ובראשם מהרח"ו, כדי להביא בפנינו את סדר הכתבים והעריכות הרבות שעברו כתבי האר"י. בהשלמת העובדות הללו נפתרות שאלות שאין דרך לפתור אותן אם ניוותר עם התפיסה שרווחה עד מחקרו המקיף. עבודה אחרת שלו עסקה בהשוואת כתבי מרן הרב זצ"ל למקורם בכתבי האר"י ע"ה, אף זאת נעשתה בצורה שיטתית ומקיפה.

שלישית, המקצועיות. גם אנו, תוך שאין אנו מוותרים על המבט הכללי, הרחב, זקוקים למקצועיות. אך להבדיל מהחוקרים החופשיים, עלינו לרומם את המקצועיות אל הקשר הכללי בעולם ולא לנתקה ממקורה.

עצמה, הרי שאז היו שתי רשויות חס ושולם. ומשכך, ביטויי הקליפה בעולם, חייבים 'לבלוע' אל קרבם ניצוצות של קדושה ועל כן יש לחפש בכל תופעה, את גרעין האמת שבתוכה.

אם כן, מהם הצדדים החיוביים שב'מקצועיות'?

ראשית, הביקורתיות. אנו צריכים להציב את כל השאלות, גם אלה הנראות קשות או נעדרות תשובות שיטתיות אצל חכמינו. עצם הצבת השאלות הביקורתיות, מולידה רבדים חדשים שלא ניגלו לעינינו עד כה, הן בכתבי הקודש והן בדברי האגדה שמסרו לנו חז"ל. כך למשל, מאז ימי שפינוזה שהחל בביקורת המקרא ועד ימינו אלה, הועלו שאלות מעניינות בנוגע לכתבי הקודש ולפרשנותם. שאלות שפקחו את עינינו לדברים עמוקים ושיטתיים המצויים הן במקרא והן באגדות חז"ל, דברים חשובים בהם נעסוק בעתיד אי"ה. כך הם הדברים באשר לביקורת הקבלה בכלל וספר הזהור בפרט. וגם בכך נעסוק להלן אי"ה.

שנית, החריצות. החריצות לחיפוש אחר כל פרט קטן, שלא להשאיר 'פינות ריקות'. במחקר האקדמי יודע החוקר, כי כל 'פינה' אותה ישאיר ללא התייחסות, גם אם ביקורתית כלפי מחקרו,

לדוברי
צרפתית

חפץ האושזון

בית
הרב
קוק
וזאת לראייה (ע"ה)

בעקבות מסעו של הרב קוק למושבות החלוצים בצפון,
בכדי להרבות בקרוב לבבות וחיזוק הזהות היהודית בחלוצים.

ימים ראשון-שני, כד-כה כסלו תשע"ט (2-3.12.18)

הדאר

1201 והצטרפו לחפץ
אי-י-2728-אאו

לפרטים והזמנות: 02-623-2560

במעמקי הנפש

(חלק ד)

הרב אורי שרקי

בקשת האני העצמי

במאמרים הקודמים ביארנו מהי הגדרת ה"אני" של האדם.

במצבים שבהם אדם מאבד את האני שלו, מה עליו לעשות? מבאר הרב קוק¹:

ואני בתוך הגולה, האני הפנימי העצמי, של היחיד ושל הציבור, אינו מתגלה בתוכיותו רק לפי ערך הקדושה והטהרה שלו, לפי ערך הגבורה העליונה, הספוגה מהאורה הטהורה של זיו מעלה, שהיא מתלהבת בקרבו,

פתיחת דבריו לקוחה מספר יחזקאל (א, א): "וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים שָׁנָה בְּרַבִּיעִי בְּחַמְשָׁה לַחֹדֶשׁ וְאֲנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה עַל נְהַר כְּבַר נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶרְאֶה מְרָאוֹת אֱלֹהִים". הרב קוק מפרש את הפסוק ואומר שה'אני' שלי גולה.

חטאנו עם אבותינו, חטא האדם הראשון, שנתנכר לעצמיותו, שפנה לדעתו של נחש, ואבד את עצמו, לא ידע להשיב תשובה ברורה על שאלת "אָיֶךָ?", מפני שלא ידע נפשו, מפני שהאניות האמיתית נאבדה ממנו.

החטא הוא אובדן האני. מצאנו בספר בראשית ביטוי רב-משמעות מבחינה זו: "וַיֹּאמֶר לוֹ: אֵיכָהָ?" (ג, ט). לאחר שהאדם הראשון חטא, שואל אותו הקב"ה לאן הלך האני שלך? והאדם עונה: "אֶת קִלְקָלְךָ שָׁמַעְתִּי בְּגֵן וְאֶיֶרָא כִּי עִירַם אֶנְכִּי וְאֶחָבֵא" (שם י). האדם הראשון מתחמק מלהשיב, וכך נותרת השאלה ללא מענה, עד שמגיע אברהם ואומר לקב"ה: "הנני" (שם כב, א). אברהם יודע איפה האני שלו.

אם האדם חוטא, סימן שהוא התנתק מפנימיותו - הוא אינו יודע היכן האני שלו, שכן הנחת היסוד היא שה'אני' הפנימי הוא טהור, הוא ללא רבב. 'אני'

במובן הפשוט של המילה הוא הנפש, וה'אני' הפנימי הוא הנשמה. לפי זה, אם האדם ירד לעומק זהותו לבסוף הוא ימצא את נשמתו; הוא ימצא את האני שלו.

בחטא ההשתחואה לאל זר, חטא ישראל, זנה אחרי אלהי נכר, את אניותו העצמית עזב, זנה ישראל טוב.

ישנם שלושה חוטאים: היחיד, אדם הראשון וכלל ישראל. והחוטא הרביעי:

חטאה הארץ, הכחישה את עצמיותה, צמצמה את חילה, הלכה אחרי מגמות ותכליתות, לא נתנה את כל חילה הכמוס להיות טעם העץ כטעם פריו, נשאה עין מחוץ לה, לחשוב על דבר גורלות וקריירות.²

בחטא של הארץ³ אין אובדן האני, אבל יש החלשה של הכוח. טעם העץ אינו כטעם פריו. העץ הוא אמצעי והפרי הוא מטרה, וראוי היה שלא יהיה בעולם הצער שכרוך בהפרש בין המטרה לאמצעי. אילו טעם העץ היה כטעם הפרי, לא היינו מבחינים בין האמצעי למטרה; היינו מסוגלים לחוש את החדווה של מימוש המטרה גם באמצעים.

והחוטא החמישי:

קטרגה הירח, אבדה סיבוב פנימיותה, שמחת חלקה, חלמה על דבר הדרת מלכים חיצונית, וכה הולך העולם וצולל באבדן האני של כל אחד, של הפרט ושל הכלל.

יש כאן מעט נחמה - אבדן האני לא החל מאיתנו אלא מהקוסמוס; יש בכללות הקוסמוס מרכיב שאינו נמצא במקומו.

נמשיל זאת בסיפורו של רבי נחמן מברסלב על בן

2. בקשת 'קריירה' היא בקשת מטרה מחוץ לעצמה.

3. ארץ היא מלשון רצון, ומלשון ארוץ כמ"ש "כי בך ארוץ גדוד".

1. אורות הקודש ח"ג עמ' קמ-קמא, שמונה קבצים ג, כד.

אלא שכאמור, צריך קודם כול שיהיה לאדם 'אני' כדי להכיר בעוד 'אני'.

רוח אפינו משיח ד' (איכה ד, ט), זהו גבורתו הדר גדלו, איננו מבחין לנו, רוח אפינו הוא,

משיח נתפס בהמון כמי שנמצא מחוץ לאדם, שגואל את האדם מבחוץ. אך האמת היא שהמשיח גואל בכך שהוא בתוך האדם. וכאן מבאר הרב את כוונתו:

את ד' אלהינו ודוד מלכנו נבקש, אל ה' ואל טובו נפחד, את האני שלנו נבקש, את עצמנו נבקש ונמצא, הסר כל אלהי נכר, הסר כל זר ומזמר, וידעתם כי אני ה' אלהיכם, המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני ה'.

האני שלכם - הוא ה'

יש בפרשת ציצית (במדבר, טו, לו-מא) התייחסות חשובה לנושא. כל עוד בני ישראל אינם עושים את המצווה בפועל, הקב"ה כביכול אינו מביט לעברם אלא פונה אליהם בגוף שלישי:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל-כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם; וְנִתְּנוּ עַל-צִיצֵת הַכֹּהֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת.

לאחר שעשו להם ציצית, הקב"ה כבר פונה אליהם בגוף שני:

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת ה' וְעָשִׂיתֶם אֹתָם; וְלֹא-תִתְּנוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אֶתֶם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי.

ואחרי שקיימו את המצווה נאמר להם: וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם.

ואז, לאחר הפנמת מימד הקדושה, התוצאה היא:

אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: אָנִי - ה' אֱלֹהֵיכֶם.

ה'אני' מתאחד עם 'ה' אלוהיכם"

אלו דברים גדולים ועמוקים מאוד. מי מסייע לאדם לעלות אל אותן מדרגות גבוהות של מציאת ה'אני? בחסידות, זה תפקידו של הרבי. באופן כללי יש לאדם שני אופנים של התקשרות אל רבו: התקשרות שכלית ע"י לימוד או התקשרות נפשית חווייתית. כאן נעוץ ההבדל בין המתנגדים

המלך וכן השפחה שנתחלפו⁴. בן המלך מסתובב בעולם מבלי לדעת שהוא בן מלך. בן השפחה עולה למלוכה ואף הוא אינו יודע שהוא בן השפחה. אבל ביום מן הימים, מגיע בן המלך אל הארמון ורואה שהארמון עזוב, מוקף כולו בקוצים וברקנים. הוא נכנס פנימה ולנגד עיניו נגלה כסאו של המלך הקודם. זהו כסא גדול מאוד, מוקף בגיאיות וביער סבוך שמתהלכים בו אריות ונמרים וחיות רעות. הרבה מאוד סכנות נשקפות למי שירצה להתיישב על כסא המלוכה. אז מבחין בן המלך בשושנה אחת שנפלה ממקומה; הוא רואה מהיכן היא נפלה ומבין שכאשר היא תשוב למקומה הכול יסתדר. הוא מרים אותה, מחזיר אותה למקומה הנכון בכסא, ולפתע נפתחים כל הנתיים - בן המלך מתיישב על כסא המלוכה ומולך על העולם כולו.

השושנה, לפי ספר הזוהר, זו כנסת ישראל. אלא שהיא אינה נמצאת במקומה הנכון. כשדבר לא נמצא במקום הנכון, הכול לא נכון. אומר רבי נחמן מברסלב: כל העניין הוא לעשות את האי-סדר כסדר. להשיב את הסדר על כנו. וכך גם אומר הרב קוק: שורש קלקול המציאות הוא ביציאה מן המרכז של עצמו.

באים מחנכים מלומדים, מסתכלים בחיצוניות, מסיחים דעה גם הם מן האני,

תוכנית הלימודים הממלכתית מקנה לתלמידים ידע שמאפשר להם לרכוש מקצוע ולהשתלב בחברה. היא אינה עוסקת באישיות של האדם.

ומוסיפים תבן על המדורה, משקים את הצמאים בחומץ, מפטמים את המוחות ואת הלבבות בכל מה שהוא חוץ מהם, והאני הולך ומשתכת, וכיון שאין אני, אין הוא, וקל וחומר שאין אתה.

אדם אינו יכול להתייחס ל'זולתו' אלא אם הוא מזהה בו איזה 'אני' מלבד ה'אני' שלו. כך שאם אין למחנך 'אני', איך יוכל להכיר בעוד 'אני' זולתו, כמאמר הכתוב "ואהבת לרעך כמוך". אם האדם אינו אוהב את עצמו, כיצד יוכל לאהוב את רעהו? הרי רעהו אף הוא אדם כמותו. "אין הוא" - הכוונה לכך שחסרה לאדם ההכרה שיש עוד 'אני' מחוצה לו. ה'אני' הזה יכול להיות רעהו או הקב"ה. אבל כך או כך - ה"הוא" מציין את ראשית היציאה מן ה'אני' לעבר הזולת.

4. יש כמה וכמה גרסאות לסיפור גם בספרות העולמית, כגון זו של מרק טוויין: 'בן המלך והעני'.

הביקורת והאמונה

פיסקה כו, מידת אמונה

הרב יצחק חי זאגא

וכן במקום נוסף:

וכפי קדושת השכל בטהרתו, באמונה ובבקיורת יחד, מתגדל שלטון הקודש בעולם (שמונה קבצים, קובץ ו קח).

עוד מסביר הרב, שההבדל בין שתי הדרכים הללו, הוא הבדל נפשי מצד נפשו של האדם. שכן מצד האמת, הבקורת והאמונה מתחברות ומתאחדות הן זו עם זו.

הביקורת, וחוש האמונה וההערצה של אנשי קודש, נושאי המסורות הגדולות, שבהן אוצרות חיי עולם גנוזים, חלוקים המה זה מזה בעומק הבדלה פסיכית.. אמנם בכל ההבדלה הזאת התוכן המאחד האובייקטיבי מכה את גליו, ובתוך כל סיעה יש הכרה ונטייה לרכוש של חברתה. ומיוחדים גאוני גאוני שמתרוממים על ההבדל הסובייקטיבי (אורות הקודש א, חכמת הקודש פרק לב).

הנה למדים אנו כי גאוני גאוני, יודעים לחבר את הביקורת הקרה החוקרת, עם האמונה הפיוטית המתלהבת כפי שיבואר עוד לקמן.

חיצוניות ופנימיות

גם אילו הביקורת בעניני האמונה תהיה צדיקה במשפטה, ביחש לחיצוניות המחזה, לסדרי המאורעות וגופי המעשים, תהיה תמצית המשפט שהיא מוציאה משפט מעוקל, כי דווקא על ידי לבוש הקבלה והאמונה הפשוטה תתגלה התמצית האמתית שהיא צורת החיים הפנימיים.

גם אם הביקורת השכלית הקרה והחוקרת, תעסוק בעניני אמונה ב"ישרות", ותשפוט בצידקות את תכני האמונה, כפי יכולת השגתה - תהיה התוצאה עקומה. זאת משום שהביקורת, לפי מוגבלותה השכלית, אינה יכולה לעסוק באמונה אלא מצידה החיצוני, חיצוניות המחזה, סדרי המאורעות דוגמת מעמד הר

כו. גם אילו הביקורת בעניני האמונה תהיה צדיקה במשפטה, ביחש לחיצוניות המחזה, לסדרי המאורעות וגופי המעשים, תהיה תמצית המשפט שהיא מוציאה משפט מעוקל, כי דוקא ע"י לבוש הקבלה והאמונה הפשוטה תתגלה התמצית האמתית שהיא צורת החיים הפנימיים.

הצדיקים הגדולים, שהם החכמים היותר מעולים, ישיגו התמצית הפנימית של האמונה, שהיא המתגלה ע"י לבושי ההגדרות והמסורת היותר פשוטה, ע"י התעמקות ידיעתם בסדרי הבקורת, ואז הם מחיים את הלב באור החיים של חכמתם וממלאים את העולם כולו אמת ואמונה וחסד עליון.

הביקורת והאמונה

לפני שנצלול לעומק דברי מרן הרב זצ"ל, יש להכיר שני מושגים, **הביקורת והאמונה**. הביקורת היא השכל הקר החוקר, ואילו האמונה היא החיבור הנשמתי המתלהב. בראייה שטחית, שונים שני אלה מאד בתכונתם, ובתפיסה ההמונית והפשטנית אף נראים כסותרים זה את זה.

אך מרן הרב מלמדנו, כי דווקא חיבור שניהם יחדיו, בונה את תכונת רוח האדם ואת שלטון הקודש בעולם. וכך כותב הרב:

ודוקא שני הפלגים הללו, שהם כל כך סותרים זה את זה בתכונותיהם, הבקורת המדעית הקרה, והאמונה הפיוטית הנלהבה, מתכנים יחד את רוח האדם. כשהננו מתנשאים לראות בגיאות ד' אשר בתפארת ישראל, הננו מוצאים בה את העושר הגדול של כל העליון, הקיים, הטוב והנשגב, של כל זרם המדע ושל כל זרם האמונה. והאחדות הנפלאה הזאת, נותנת היא חיים לשני הזרמים (שמונה קבצים, קובץ ד, ט).

באמירה הזו, שהצדיקים הגדולים, הם גם החכמים היותר מעולים, ניכרת יותר מכל האחדות שבין הביקורת השכלית לאמונה. אמונה טהורה ונקיה, דווקא היא אשר תביא את כשרון הביקורת השכלית לשיאו.

כשצדיקים חכמים כאלה, לומדים ומתעמקים בסדרי הביקורת, בדרכי החשיבה הפילוסופית השכלית, הם נעזרים גם בה, להשיג יותר ויותר, את התמצית הפנימית של האמונה, המתגלה דווקא בלבושי באמונה שבהגדרות התורה והמסורת היותר פשוטה.

יתירה מכך, מזהיר מן הרב, שלא להתלהב יתר על המידה בלימודי האמונה, טרם סיים השכל את עבודתו הביקורתית:

סיבת הדבר שאין נפרץ כראוי התלמוד הדרוש לעניני העבודה... כי סערת הלב והתפעלות הנפש מתנגדת לגמרי לחכמה שתתישב באדם.. סערת הנפש.. ראוי.. להקדים או לאחר, אבל הלימוד יהיה במנוחה בישוב בשמחה.. שכאשר סערתו עוברת אינו מוצא בנפשו מאומה... יברח יותר ללימודים שמוצא שכלו מקום להתגדר במ להבין ולהשכיל.. כי בקשת האמת באה על ידי הישרת השכל וחריצותו להתבונן בדברים עמוקים על כן ראוי להראות גלוי לכל תופסי תורת ד', איך שבלימודי היראה יתר שאת ויתר עז מחריצות השכל נמצאים בהם, גם בדרך שכל הפשוט, והלימודים היקרים הללו מישרים את השכל ומרחיבים את הדעת, לבד הטובות הגדולות שבעצמותם (מוסר אביך פרק א, ז).

חכמה המחיה לבבות

ואז הם מחיים את הלב באור החיים של חכמתם וממלאים את העולם כולו אמת ואמונה וחסד עליון.

כשהצדיקים החכמים מופיעים עם תורת האמונה הפנימית, ומגישים אותה על פי כל כללי הביקורת השכלית, הם מחיים את הלבבות. ביקורתם השכלית נעשית שותפה למהלך הפנימי של התלהבות חיי האמונה בלבבות ישראל. על ידי חכמתם המליאה אור של חיים נשמתיים אלווקיים, ממלאים הם את העולם כולו באמת ובאמונה, ובחסד עליון שמימי שורשי, המשלב ומאחד את השכל עם הנשמה, את הביקורת עם האמונה.

כך פועלת בעם ישראל לדורותיו, דוגמת תורתם של הרמב"ם והגר"א וכך גם פועלת תורתו של מן הרב קוק זצ"ל, בגאונותה השכלית ובהתלהבותה הנשמתית.

סיני, וגופי המעשים, מעשי המצוות מצידם ההלכתי. אך לנשמה הפנימית של האמונה לא תוכל להגיע בכליה הגבוליים.

דווקא על ידי התלכשות האמונה, במסורת הישראלית הנמסרת והמתקבלת מדור לדור, דווקא באמונה הנשמתית הפשוטה, הבאה מן 'התוך הרוחני הנשמתי', תתגלה התמצית האמיתית של האמונה, שהיא צורת החיים הפנימיים. החיבור וההבנה הנשמתית, המתעלה מעל לגבולות החמריים של עולמנו, היא המאפשרת לנו לעכל ידיעות אלוקיות שבאות מהאינסוף, ולהתחבר על ידן לאלוקים חיים.

דברים אלו, הם המשך ישיר לדברי רבי יהודה הלוי, המבאר בספר הכוזרי כי מעל **מדרגת המדבר השכלי, עומדת מדרגת הנשמה**, המעניקה לאדם את יכולתו להתחבר אל האינסוף ברוך הוא, כפי שהוא ממשיך ומסביר כי **החיבור הנשמתי הזה, הוא האמונה עצמה בצורתה הפנימית**. הביקורת השכלית אין בכוחה אלא לסייע חיצונית, למהלך הפנימי של החבור האמוני הנשמתי. (ספר הכוזרי מאמר א סעיפים מא-מב)

צדיקי האמונה והביקורת

הצדיקים הגדולים, שהם החכמים היותר מעולים, ישיגו התמצית הפנימית של האמונה, שהיא המתגלה על ידי לבושי ההגדרות והמסורת היותר פשוטה, על ידי התעמקות ידיעתם בסדרי הביקורת.

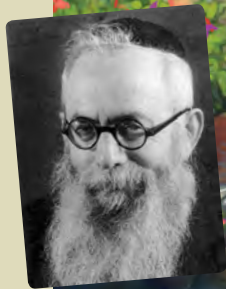
מן הרב סובר כי הדרך הישראלית לייצר חכמים מעולים, גאוני תורה ומדע, היא על ידי תלמוד תורה. ידועה היא לדוגמא חכמתם הרבה של הרמב"ם והגר"א, גם בעניני המדע והביקורת הכלליים. (אגרות הראיה איגרת קע)

עוד מסביר הרב, שבשונה מהתפיסות הפילוסופיות, עם ישראל מאמין שיש קשר ישיר בין צדיקותו של אדם לבין חכמתו. וכך הוא כותב:

הפילוסופיא האסכולית חושבת את המוסר ואת השכל לשני אורגנים מיוחדים, מובדלים זה מזה, שהם מחוברים זה עם זה רק חיבור מוכני.. לא כן אומרת התורה, אור ישראל מופיע בגבורה עליונה וישרה, מכרת את האחדות המלאה והמתאימה, השכל והמוסר אינם אורגנים שונים.. נשמה אחת, עצם אחד הוא, ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם. ואותה האחדות של החכמה והמוסר מורה, שכל החשכה מוסרית היא בעצמה החשכה שכלית.. התשובה מכל חטא הוא תמיד תנאי עקרי בתכונת חכמת ישראל (אורות הקודש ג, מוסר הקודש טו).

ר' בנימין

הרב יוחנן פריד

כמות שהיה... הוא היה מן הבנאים את הוויית ארצנו, ואשר בנה תוך תהייה, כי היה מעורר רוחני ואיש המעשה..."

ר' בנימין, הגיע מגליציה בגיל 21 אחרי לימודיו התורניים, אל העיר ברלין - ובה פגש והתחבר לקבוצת אישי תרבות וחברה, ביניהם סופרים יהודים, כותבי עברית. מכח מרצו וכשרונותיו חברו עימו להוצאת "הקשת" - ראשון הירחונים המצויירים בעברית. כעבור זמן, בשנת תרס"ו (1906) הוא פוגש בלונדון במי שיהיה מעתה חבר-נפשו הסופר **יוסף חיים ברנר**. שניהם מוציאים לאור ירחון משמעותי 'שופר' תקשורתית רועם ומשפיע בשם **'המעורר'** - ובעשייתו ובפעילות סביבו ראו שליחות מיוחדת. ואמנם, השפעת 'המעורר' על הספרות העברית הייתה עצומה.

בסוף תרס"ז (1907) עולה לארץ ומתחיל לעבוד כפועל חקלאי **בפתח תקווה**, ולאחר מכן משמש כמזכיר **הגמנסיה 'הרצליה' בת"א**. וממערורי וקולטי העליה המיוחדת במינה מתימן של אז, מתל אביב עבר לייסד עם חבריו את **קבוצת כנרת** (תחנה משמעותית בחייו!). משתתף ופעיל בייסוד **תל אביב**, המושבה **רוחמה** בדרום, העיר **בת ים**, והשכונות **נווה שאנן בחיפה**, **בת וגן ובית הכרם בירושלים**.

עם כל זאת, היה ר' בנימין מפעילי הציבור "הדתי-הציוני" לגווניו ומחשובי דובריו. הוא זה שריכז את עבודת "המזרחי" בארץ וערך את פרסומי התנועה. לאורך כל השנים אף המשיך במקביל בפעילות ספרותית עניפה: כתב מאמרים, ייסד

יהודי נמוך קומה יחסית, עטור בזקן ארוך וגדול באופן בולט. ראשו חבוש בכיפת-בד שחורה וגדולה, והוא צועד נמרצות לבית הכנסת "ישורון" אשר במרכז ירושלים. הרואה - משתאה למראה ומתמלא הערכה וסקרנות כאחת.

כי אכן, הרואה דמות 'רבנית' זו - ואינו יודעה ומכירה - לא יכול היה כלל לשער את טיבו של האיש, ואת תוכן אישיותו. בשורות הבאות, לפנינו, תיאורה של אותה דמות ייחודית, כמעט תופעה היסטורית חד-פעמית, אשר נראה כי נשכחה מן הלב, ואולי ניתן לשער את הסיבה לכך.

זמנו של המתואר לעיל, הוא השנים הסמוכות להקמת המדינה, והאיש המוזכר הוא **ר' בנימין ז"ל** (שמו הספרותי של יהושע רדלר-פלדמן) סופר ואיש ציבור אשר בסוף שנותיו התגורר בירושלים (זכורוב גליציה, תר"מ, 1880 - ירושלים, תשי"ח, 1958).

בשורות האלו יהא זה בלתי אפשרי לפרט את פרקי עשייתו, ואף יקשה לתארו ולהעריכו, על כן נצטט להלן קטעים מתוך מאמר פרי עטו של הסופר ישראל כהן:

"ר' בנימין היה רב פנים ורב צדדים וניגודים: שומר מצוות ומורד במקובל, טובל בשאלות השענה ועוסק בשאלות הנצח, דורש שלום ואיש ריב ומדון, אוהב הבריות וגורם מחלוקת... חובק זרועות עולם ומצטמצם בעוגה צרה, איש האגדה ופסקן הלכות, ...בעל הומור נושך, ער למתרחש ובלתי מרגיש בחידוש הגדול... ואנחנו אהבנוהו

אודותם ולהעמיק בפענוח סוד מקומו וסוד כביכול 'היעלמותו' מן העולם התרבותי הרוחני-הישראלי. נראה, כי הדבר קשור לפן הפוליטי של האיש: חלק גדול מהשקפתו הפוליטית היה שונה לחלוטין מזה של רוב הציבור היהודי בארץ: לדוגמה, הוא היה בין מייסדיה ופעיליה של אגודת "ברית שלום" - שקראה למדינה דו-לאומית בה תהיינה זכויות שוות ומליאות ליהודים ולערבים! וכן נקט בשורה של נושאים עמדות מעשיות ורעיוניות דומות, וד"ל. בכל מגוון כשרונותיו נלחם על דיעותיו - אך לרוב ללא הצלחה...

האמנם, נפתרה כאן חידת 'האיש המיוחד' הזה!?

הערת 'שגגה' - במאמר "שמחה של מצוה" ("לאורו" 54) ראוי היה לציין ולהפנות למחקרו של הרב פרופ' נריה גוטל ב"מכתבי הראיה" (עמ' ז-זט) אודות בתי הכנסת "בית אברהם" שהיו וחברו בפולין.

עיתונים וכתבי עת (בהם גם את עתון "הצופה") ובין השנים תרפ"ו - תשי"ב (1926-1952), ייסד וערך את הירחון "ההד" שמטרתו הייתה 'לקרב את היהדות החרדית למפעל היישוב בארץ ישראל'.

ליועדי קורותיו של מרן הרב קוק זצ"ל, ומטרותיו הרוחניות-החברתיות - תהא מטרתו זו של "ההד" - ברורה ומובנת לחלוטין. לא ייפלא על כן כי כמעט בראש כל גיליון "ההד" - נמצא מאמר מאת מרן הרב זצ"ל. (אין ספק שמרן הרב ראה בניסוח זה של ייעודי הירחון - מעין העמקה ותוספת הסברתית-לימודית לחזון "דגל ירושלים!") במקביל, יצר ר' בנימין, ופעל להסברתם ולפרסומם של רעיונות מרן הרב זצ"ל בכל דרך וצורה: במאמרים, בחוברות ובספרים - וכולם בשבח הארץ, בגודל התורה ובחזון הגאולה מיסוד משנת הרב! (וראו ב'מכתבי הראיה' עמ' פד וב'מאמרי הראיה' ב עמ' 523).

תקצר היריעה לפרט את כלל עשייתו הרבה, ולעמוד על תוכן עולמו ואישיותו. ראוי לקרוא

המשך מאמרו של הרב אורי שרקי מעמ' 10

אמרו חכמים: "לעולם יהא אדם נוח כהלל ולא קפדן כשמאי" (שבת ל, א). שואל הרב קוק, הכי צדק? וכי ייתכן ששמאי אינו נוהג כראוי? וכך הוא מבאר את הדברים: אם האדם 'שמאי', אין כל בעיה; ואם הוא 'הלל', הרי לא עברו נאמרו הדברים. אלא שחז"ל התכוונו לאדם שצריך להיות 'כמו' מישוהו אחר, כשאינו מצליח להיות בעצמו 'הלל' או 'שמאי'. אז ראוי שיהיה כמו הלל ולא כמו שמאי, כי אם בחינת 'שמאי' תידבק באדם, שהוא רק בבחינת 'כמו שמאי', זה יהרוס אותו.

לפיכך מוטל עלינו להידבק בתלמיד חכם דבקות הווייתית פנימית שאין בה סכנה. אותו תלמיד חכם הוא עם ישראל. עם ישראל הוא גם סוג של רבי. כשדבקים בכלל ישראל, אזי אין סכנה להידבק במידות רעות.

אשריהם ישראל שהם דבקים בנשמת האומה, שהיא טוב מוחלט, לשאוב על ידה אור ד' הטוב.

לבין החסידים.¹ כיצד יש לנהוג בכל הנוגע לדבקות בצדיק? אומר הרב קוק (אורות, אורות ישראל, עמ' קמז):

הדבקות בצדיקים, כדי שיתערב כח המציאות שבנשמתם עם הנשמה הבלתי נשלמת, היא דבר נכבד מאד במהלך התפתחות הנפשות.

הצדיק הוא בעל נשמה מושלמת, והוא מסייע בידי מי שנשמתו זקוקה להשלמה.

אבל צריך שמירה גדולה, שאם יטעה בצדיק אחד, וידבק בו דבקות פנימית הויתית, וידבק גם כן בחסרונותיו, הם יפעלו לפעמים על הדבק במדה גרועה הרבה ממה שהם פועלים על האיש המקורי.

1. לעיין נוסף ראה מאמר 'דרך התחייה' (מאמרי ראי"ה) לרב קוק, שם הוא מסביר בהרחבה מהן התקופות ההיסטוריות שבהן הדומיננטיות היא של החוויה ומתי הדומיננטיות היא של הלימוד. במאמר זה סוקר הרב את כל התקופות בהיסטוריה של עם ישראל, לכלל הסטיות השונות שיצאו מתוך היהדות: ישן, שבתאי צבי ועוד.

באור צעיר

בראייה ובהתבוננות פנימית

ולמה חשוב לי שאהיה חכם - אז ברור שגם הלב לא ירגיש שצריך את החכמה, וממילא לא יהיה אפשר להתפלל על חכמה כי - "התפילה היא דוקא מקירות הלב כשמרגיש שהוא חסר בדבר!" וכמו שמי שצמא למים - אינו צריך עזרה בכוונה כשהוא מבקש לשתות.

כמו כן, מי שילמד על מעלת ישראל, איך השוני של כל אחד יוצר פסיפס צבעוני ויפה - יהיה לו יותר קל לאהוב את זולתו.

תהליך מעין זה קורה בהתבגרות, שהרי כשהיינו ילדים, עניינו אותנו בעיקר ממתקים ומשחקים. מה ששינה זאת, וגרם לנו להתעניין באידיאלים - לא היה גערה או פרסים - אלא זה שגדלנו והחכמנו ואז ממילא רצינו אותם. ואם נלמד עוד - אנו יכולים ליצור ולהעצים עוד תהליכים שכאלו.

ועל ידי שנלמד, נעמיק ונבין - נוכל להרגיש, לרצות והכי חשוב - לגעת בנשמה.

כשבועות הקרוכים ניפגש בסדרת מאמרים כדי להעמיק ב"יסודות בעבודת ה'" מקטעים מספרו של הרב קוק "מוסר אביך".

עומר דוידוביץ omerymh@gmail.com

חידה ?

בימיהם - באר אחת, ולפניה 100 שערים, ובימינו - מושבה חקלאית ואחריה: תפארת המדע.

רמז קל: בכל השנה - עמל ועבודת כפיים, ובקיץ - מקום מרגוע ומנוחה להרב זצ"ל

פתרון החידה הקודמת: אליעזר, עבד אברהם איש החסד ביקש חסד מה' למצוא אישה ליצחק. "...ועשה חסד עם אֲדֹנָי אֲבִרְהָם." (בראשית כד, יב)

נשמח לשמוע מכם:
leoroletzeirim@gmail.com

איך אפרוץ בזיוג?

"אם לא ידע מעלת נפשו - איך יתפלל ברצון שלם והרגשת חסרון שיחנהו? ואם לא ידע מעלת ישראל - איך יתפלל בלב שלם על גאולתם? והתפילה היא דוקא מקירות הלב כשמרגיש שהוא חסר בדבר!... כל זמן שלא ילמד לעצמו... כמעט שאי אפשר לטעים טעם עבודה" (מוסר אביך "מעין הקדמה" אות ג')

"אוף... כל כך רציתי להתפלל, אבל מצאתי את עצמי ב"עושה שלום" מבלי לזכור מה אמרתי..." "איך אפשר "ואהבת לרעך כמוך"? יש חברות מהכיתה שאני ממש לא מסתדרת איתם!"

פעמים לא מעטות אנו מוצאים את עצמנו רוצים לעבוד את ה', אך נתקלים בקשיים כמו לכוון בתפילה, לוותר לזולת ולהתגבר על היצר.

יש שיציעו לפתור זאת ע"י חיזוקים רגשיים. אבל פעמים רבות אנו מוצאים שאין זה מועיל דיו, ובפרט לטווח הארוך. הרב קוק מציע פיתרון לגבי כוונה בתפילה, אך ממנו אפשר ללמוד גם לתיקון המידות ושאר עבודת ה'. מסביר הרב קוק, שהבעיה היא דוקא בראש ולא בלב! כי אם "לא ידע מעלת נפשו" - אם אני לא מבין מי אני,

אורח לשבת

אלוף (במיל') עוזי דיין, יו"ר פורום מבטחי ישראל

"תמיד ובעיקר היום, מהווה לי הרב קוק דמות מופת יהודית ומושא ללמוד את הגותו ולהחכים ולשאוב מדוגמתו האישית וללכת בדרכיו (תרתי משמע) כדי לתקן את הדרוש.

כוונתי למסעי המושבות ללבבות, בראש קבוצת רבנים (גם ממתנגדיו), כדי ללכד את הלאום היהודי ("היהדות אינה רק דת אלא לאום. ניתנה ללאום ותובל ע"י לאום")

בדרך המביאה להשפעה על ידי המוכנות גם להיות מושפעים ולא להירתע ממימושה - "הישן יתחדש והחדש יתקדש".

מילר פוינט
MILLER POINT

דירה במרכז? עכשיו גם צעירים יכולים!

איזור חדש בתנופת פיתוח
 סמוך למוסדות הלימוד ומרכזי הקניות
 צמוד לצירי התנועה המרכזיים

'פרי בטט לוד'
 ההזדמנות שלכם להצטרף
 לקהילה משפחתית תומכת
 עם חווית מגורים מתקדמת
 במחיר מיוחד לצעירים!

990,000 ₪ החל מ-

דירות אחרונות בבנין הראשון!

***5066**
www.perinadlan.co.il

'בית הרב' | חזאת לראי"ה (ע"ר)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560
www.beit-harav.org.il
beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה
טלפון 052-388-3322
www.erotavraham.com
timor@eldadperi.co.il

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראל

מדור הילדים ואור צעיר; כתיבה ועריכה: הרב עומר דוידוביץ ואביטל לוי. אזור: רננה ואנסבכר, ייעוץ פדגוגי: ד"ר רונאל עטייה (אורות ישראל)